

‘ÖNDEN GİDEN AHBABA SELAM OLSUN’ AKA GÜNDÜZ’ÜN ESERLERİNDE ÖMER SEYFETTİN

Mehmet Güneş

- Aka Gündüz ile Ömer Seyfettin; *Genç Kalemler* dergisinde birlikte eserler yayınlar, dilde sadeleşme hareketinin hızlanmasında oldukça etkin olurlar. Her iki yazarın hayatında Balkan coğrafyası / Rumeli önemli bir yer tutar; her iki yazar da Osmanlı İmparatorluğu’nun çözümlenmesi sonrasında bu coğrafyadaki toprakların Türklerin elinden çıkmasına ağıtlar yazar. Ömer Seyfettin “Beyaz Lâle”, “Tuhaf Bir Zulüm”, “Mehdi”, “Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?”, “Primo Türk Çocuğu Nasıl Öldü?” vb. hikâyeleriyle Aka Gündüz de “Cennetin Hikâyesi”, “Otuz Üç Sene Sonra”, “Altın Top” hikâyesinde ve “Bozgun” şiirinde Rumeli’nin kaybı esnasında ve sonrasında yaşanan acıları dramatize eder.

Kurgusal eserlerinin konusunu çoğunlukla gerçek hayattan alan Aka Gündüz’ün, Ömer Seyfettin ile ilgili anılarını da hikâyelerine konu olarak seçtiği görülür. Aka Gündüz’ün otobiyografik¹ unsurların yoğunluğu oluşturduğu “O Diyardan Bir Hatıra” hikâyesinde; on iki yaşındaki Hüseyin, yedi yaşındaki Maruşka adlı bir Bulgar kızına âşık olur. Her iki çocuk birbirlerinin ana dilini öğrenir, onların sevdaları aileler arasında şaka konusu olur. Buluşma yerlerine vardıklarında ilk önce hangisi ulaştıysa onun ana diliyle konuşurlar. Zamanla bu aşk kasaba halkı arasında da yayılır. Bu sevda başladıktan üç yıl sonra Hüseyin’le Maruşka köprüye doğru yürürken gökte yıldızın parlamadığını fark ederler. Maruşka, bu duruma çok sevinir. Hüseyin’in Maruşka’ya sevincinin nedenini sorması üzerine, onun söylediği “Çünkü ne vakit ki güpegündüz gökte bir yıldız görünür, mutlaka Bulgarlar Türklere galip gelir!!”² sözleri Hüseyin’i sarsar. O günden sonra Hüse-

1 Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Aka Gündüz*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kağıtçılık TLŞ, İstanbul 1959, s. 19; Âbide Doğan, *Aka Gündüz*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 8-9.

2 Aka Gündüz, “O Diyardan Bir Hatıra”, *Cumhuriyet*, S 406, 24 Haziran 1925, s. 4.

yin çok sevdiği Maruşka'yı unutmaya karar verir; tatil için geldikleri Bulgar köyünden hemen İstanbul'a dönmek ister. Bu hadiseden sonra Osmanlıcılık düşüncesinden uzaklaşıp Türkçülüğü benimser. Bu hadiseyi not eden Hüseyin, rüştiyeden sınıf arkadaşı Ömer Seyfettin'e okur. Ömer Seyfettin, bu nota "herkesi mağlup eden Türk" başlığını koyar. Hikâyenin konusu, gerçek hayattan alınmıştır. Aka Gündüz, hadiseyi hikâyeleştirirken herhangi bir isim ve mekân değişikliğine başvurmaz. Bilindiği üzere Aka Gündüz'ün ilk / asıl adı Hüseyin Avni'dir. Aka Gündüz, bu hadiseyi bir mektupla Ömer Seyfettin'e bildirir; onun tavsiyesi üzerine bu anısını hikâyeleştirerek *İrtika* gazetesine gönderir fakat hikâye o tarihte yayınlanmaz, daha sonra *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanır. Aka Gündüz, Cevat Fehmi'nin *Cumhuriyet* gazetesinde "Otuz Güzide Arasında Bir Anket" başlığıyla yaptığı röportajda, kendisine yönelttiği "Aşık oldunuz mu?" sorusuna verdiği cevapta bu aşktan söz etmektedir.³ Ömer Seyfettin'in "Nakarar" hikâyesinin konusunu bu olaydan aldığı iddia edilmektedir.⁴ "Nakarar" hikâyesinde Türk subay, Bulgar kızı Rada'nın kendisine sıklıkla söylediği sözleri, aşkın yansıması sanırken onun "Bizim olacak, bizim olacak, / İstanbul bizim olacak..."⁵ anlamına geldiğini duyunca büyük hayal kırıklığı yaşar; o da tıpkı "O Diyardan Bir Hatıra" hikâyesindeki Hüseyin gibi, acı gerçekle yüzleşir. Aka Gündüz'ün otobiyografik hikâyesiyle "Nakarar" hikâyesi arasında benzerlik belirgindir. İbrahim Alaattin Gövsa ise Ömer Seyfettin'in Manastır'da subay olarak görevli iken sütçü Mihâl adlı kişinin kızı Despina ile birbirlerine karşılıklı ilgi duyduklarını⁶ söyleyerek hikâyenin farklı kaynağına işaret eder. Tahir Alangu da Ömer Seyfettin'in "Nakarar" hikâyesini Aka Gündüz'ün "O Diyardan Bir Hatıra" hikâyesinde anlatılan olaylarla/anılarla ilişkilendirir.⁷ Tüm bu bilgiler göstermektedir ki Ömer Seyfettin'in "Nakarar" hikâyesini kendi anıları ve Aka Gündüz'ün anılarını kaynak olarak kullanıp kurgulaması oldukça muhtemeldir.

Aka Gündüz ile Ömer Seyfettin arasındaki yakınlığın izleri, birçok kurgusal metinde yansıma bulur. Ömer Seyfettin, Aka Gündüz'e göre oldukça erken ta-

3 Cevat Fehmi [Başkut], "Otuz Güzide Arasında Bir Anket", *Cumhuriyet*, S 2695, 7 T. Sani 1931, s. 2.

4 İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyete (1839-1923)*, Dergâh Yay., İstanbul 2007, s. 437.

5 Ömer Seyfettin, *Bütün Hikâyeleri*, Haz.: Nâzım Hikmet Polat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, s. 813.

6 Hilmi Yücebaş, *Ömer Seyfettin Hayatı-Hatırları-Şiirleri*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, İstanbul 1960, s. 15.

7 Tahir Alangu, *Ömer Seyfettin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, s. 114.

Tahir Alangu, bu hikâyenin *İrtika* gazetesine gönderildikten sonra yayımlanmadığını söylemektedir. *Cumhuriyet* gazetesinde tefrika edilen bu hikâyenin uzun yıllar yayımlanmadığının sanılması, süreli yayınlara ilişkin çalışmaların eksik olmasıyla ilintilidir. Aka Gündüz'ün tefrika hikâyeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Güneş, *Sosyal Meseleler Karşısında Aka Gündüz*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2011; Metin Oktay, *Aka Gündüz Hayatı-Sanatı ve Eserleri*, Palet Yayınları, Konya 2019.

rihte ve genç yaşta vefat eder. Aka Gündüz, eserlerinde ona yer vererek onun hatırasını yaşatmaya çalışır. “Ömer Seyfettin’in Yumruğu” hikâyesinde şiddete maruz kalan bir çocuğun; “Sen benden kuvvetlisin, şimdi döversin. Hele ben de senin yaşına geleyim, sana gösteririm...”⁸ diyerek ağladığına tanık olan anlatıcı özne, Ömer Seyfettin’le ilgili anısını hatırlar. Öğrencilik yıllarında iri yarı bir mektep arkadaşının tokadına maruz kalan Ömer Seyfettin:

“Aşk olsun, cancağızım! Hakkın var. Bugün beni dövdün. Sana karşı kuvvetim yetişmedi. Fakat bugünden tezi yok bekle cancağızım. Nasıl olsa seni adamakıllı, faiziyle döveceğim. Cancağızım...”⁹

diyerek ona kendisinden intikamını alacağını söyler. O günden sonra egzersiz yapan Ömer Seyfettin, kendisine tokat atan kişiyi düelloya çağırıp onunla dövüşür. Ona tokat atıp intikam alır.

Hem Aka Gündüz’ün hem de Ömer Seyfettin’in düşünce yazılarında ve kurgusal metinlerinde öne çıkan konulardan biri de batıl inançların / hurafelelerin eleştirisidir. Aka Gündüz; “Isıtma Bezi” hikâyesinde, türbeden ve üfürükçülerden medet ummanın sadece Anadolu’yla sınırlı olmayıp İstanbul halkı arasında da türbeden medet uman eğitilmiş kişilere rastlandığını vurgular. Hikâyenin ana kişisi konumundaki Ömer Seyfettin; Amerikan mektebinden ya da Notre Dame de Sion’dan mezun oldukları hükmüne vardığı kadınların, Mahmut Baba Türbesi’ne doğru ilerlediğini görünce onların türbedara bahşiş vereceğini, türbenin sanatsal ya da estetik görüntüsü hakkında makale hazırlayacağını düşünür. Kadınların bez bağlayıp “İnşallah! Birebirmiş...(…) İki gözüm efendimin kerameti çok!”¹⁰ diyerek sıtma hastalığının geçmesi için türbeden medet umduklarını işittiğinde mizahi bir ifadeyle onlara yaptıklarının günah / hatalı olduğunu hatırlatır:

“Baba Efendi Hazretleri bu kadar ısıtmanın altından nasıl kalkacak? Herkes hastalığını, derdini, aşkını, adağını onun boynuna bağlıyor. Hâlbuki mübarek Mahmut Baba Efendimiz evliyadır, geceleri dolaşmak etrafa sevap dağıtmak mecburiyetindedir. Siz de ısıtmanızı ona verirseniz zavallılık nöbetten baş alamayacak. Hem yalnız ona mı? Bu hastalıklar zavallı ölücülere de sirayet edecek. Onların ne kabahati var cancağızım.”¹¹

Hikâye kişisi Ömer Seyfettin’in sözleri, onları olumlu yönde hiç etkilemediği gibi; kadınların en büyüğü, onun sözlerini “terbiyesizlik, dinsizlik, kepezilik, evliyaya karşı gelme” şeklinde yorumlayarak onu “şeriat haini, zındık” olarak nitelendirir. Bu durum göstermektedir ki onca tepki ve mücadeleye rağmen batıl inançlar, varlığını modern toplumda ya da modern insanlar arasında da bir şekilde sürdürmektedir. Aka Gündüz’ün her iki hikâyede de Ömer Seyfet-

8 Aka Gündüz, “Ömer’in Yumruğu”, *Guguk*, S 3, 9 Ağustos 1340 (1924), s. 4.

9 Aka Gündüz, agh., s. 4.

10 Aka Gündüz, “Isırma Bezi”, *Cumhuriyet*, S 112, 29 Ağustos 1924, s. 6.

11 Aka Gündüz, agh., s. 6.

tin'in en sık kullandığı “cancağızım” ifadesine yer vermesi, aralarındaki dostluğun boyutunu gösterdiği gibi, hikâyeyi daha gerçekçi kılar.

Ömer Seyfettin ve Aka Gündüz'ün eserlerinde en çok işledikleri sorunlardan biri de kadının toplum içindeki yeridir. Aka Gündüz'ün *Zekeriya Sofrası* romanının ana kişisi Maviş, Ömer Seyfettin'in cenazesine katılmak istese de kadının erkeklerin arasında bulunmasının “namahrem” olarak görülmesi dolayısıyla törene katılamaz. Geleneğin kadını sosyal alanın dışına atmasına tepkisini; “Dirilerimizin önünde gülmek haram! Ölülerimizin ardında ağlamak haram!”¹² sözleriyle dile getiren Maviş, karşılaştığı muameleyle Ali Canip'in “Şarkın Sultanları” şiirinde eleştirdiği Şark toplumundaki taassuplar arasında benzerlik kurar. Toplumun kadınların spor yapmasına olumsuz yaklaşılmasını da eleştiren Maviş; bu tavır ve bakışıyla sadece Aka Gündüz'ün değil, onun yakın arkadaşları ve fikirdaşları olan Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in de sözcüsü olur.

Sonuç olarak Aka Gündüz'ün bu yazıda incelenen kurgusal metinleri her iki yazar arasındaki bağın fikir ortaklığı, Türk toplumundaki sorunlar karşısında ortak duyarlılığa sahip olmalarıyla birlikte samimi dostlukla da ilişkili olduğunu gösterir. Her iki yazar arasındaki yakınlık onların eserleri için de kaynak oluşturur.

Kaynaklar

- Alangu, Tahir, *Ömer Seyfettin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010.
- Aka Gündüz, “Isırma Bezi”, *Cumhuriyet*, S 112, 29 Ağustos 1924, s. 6.
- _____, “O Diyardan Bir Hatıra”, *Cumhuriyet*, S. 406, 24 Haziran 1925, s. 4.
- _____, “Ömer'in Yumruğu”, *Guguk*, S. 3, 9 Ağustos 1340 (1924), s. 4.
- _____, *Zekeriya Sofrası*, Semih Lütüphanesi, İstanbul 1938.
- [Başkut], Cevat Fehmi, “Otuz Güzide Arasında Bir Anket”, *Cumhuriyet*, S 2695, 7 Teşrin-i Sâni/Kasım 1931, s. 2.
- Doğan, Âbide, *Aka Gündüz*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 8-9.
- Enginün, İnci, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyete (1839-1923)*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007.
- Güneş, Mehmet, *Sosyal Meseleler Karşısında Aka Gündüz*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2011.
- Oktay, Metin, *Aka Gündüz Hayatı-Sanatı ve Eserleri*, Palet Yayınları, Konya 2019.
- Ömer Seyfettin, *Bütün Hikâyeleri*, Haz.: Nâzım Hikmet Polat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.
- Yücebaş, Hilmi, *Bütün Cepheleriyle Aka Gündüz*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kâğıtçılık TLŞ, İstanbul 1959.
- _____, *Ömer Seyfettin Hayatı-Hatırları-Şiirleri*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, İstanbul 1960.

12 Aka Gündüz, *Zekeriya Sofrası*, Semih Lütüphanesi, İstanbul 1938, s. 120.